

Modrá kniha – Platební styk v České republice

Obsah

Seznam zkratk	3
Úvod	4
1 Právní a institucionální aspekty	4
1.1 Právní rámec	4
1.1.1 Právní aspekty v oblasti platebního styku	4
1.1.2 Právní aspekty v oblasti cenných papírů	6
1.2 Úloha centrální banky	7
1.2.1 Právní rámec	7
1.2.2 Dozor nad platebními systémy a systémy vypořádání cenných papírů	7
1.2.3 Operativní úloha	8
1.2.4 Provozování systému krátkodobých dluhopisů (SKD)	8
1.2.5 Spolupráce s jinými institucemi	8
1.3 Úloha ostatních soukromých a veřejných institucí	8
1.3.1 Banky	8
1.3.2 Spořitelni a úvěrní družstva	9
1.3.3 Česká pošta	9
1.3.4 Burza cenných papírů Praha	9
1.3.5 UNIVYC (Univerzální vypořádací centrum)	10
1.3.6 RM-SYSTÉM	10
1.3.7 Středisko cenných papírů	10
1.3.8 Česká bankovní asociace	10
1.3.9 Sdružení pro bankovní karty	11
2 Druhy platebních nástrojů	11
2.1 Hotovostní platby	11
2.2 Bezhotovostní platby	11
2.2.1 Úhrady (kreditní operace)	11
2.2.2 Inkasní forma placení (přímé debety)	12
2.2.3 Šeky	12
2.2.4 Platební karty	13
2.2.5 Elektronické peníze	14
2.3 Poslední vývoj	14
3 Systémy mezibankovního platebního styku	14
3.1 Celkový přehled	14
3.2 Systém mezibankovního platebního styku CERTIS	14
3.2.1 Základní principy mezibankovního platebního styku	14
3.2.2 Účast v systému	15

3.2.3	Typy transakcí	16
3.2.4	Popis činností CERTIS.....	16
3.2.5	Podmínky pro provádění transakcí.....	16
3.2.6	Způsob vypořádání.....	17
3.2.7	Opatření v oblasti kontroly úvěrového a likviditního rizika	17
3.2.8	Stanovení poplatků.....	18
3.2.9	Statistické údaje.....	18
3.3	Retailová infrastruktura (platební systém pro klientské platby)	18
3.3.1	Základní principy	18
3.3.2	Zpracování karet.....	18
3.3.3	Zpracování šeků	19
4	Systémy vypořádání obchodů s cennými papíry	19
4.1	Obchodování	19
4.1.1	Organizované obchodování na Burze cenných papírů Praha.....	19
4.1.1.1	Promptní trh.....	19
4.1.1.2	Trh s deriváty	21
4.1.2	Organizované obchodování v RM-SYSTÉMU.....	22
4.2	Clearing	22
4.3	Vypořádání	23
4.3.1	Vypořádací systémy	23
4.3.1.1	Systém krátkodobých dluhopisů (SKD).....	23
4.3.1.2	UNIVYC	24
4.3.1.3	RM-SYSTÉM.....	25
4.3.2	Operační aspekty	25
4.3.2.1	Způsob vypořádání v systému krátkodobých dluhopisů (SKD)	25
4.3.2.2	Způsob vypořádání v UNIVYC	26
4.3.2.2.1	Vypořádání cenných papírů	26
4.3.2.2.2	Hotovostní vypořádání	26
4.3.2.2.3	Vypořádání jednotlivých druhů obchodů	26
4.3.2.2.4	Uspořádání DVP	27
4.3.2.2.5	Opatření v oblasti kontroly úvěrového a likviditního rizika	27
4.3.2.2.6	Poslední vývoj.....	27
4.3.2.3	Způsob vypořádání v RM-SYSTÉMU.....	28
4.3.2.3.1	Vypořádání cenných papírů	28
4.3.2.3.2	Hotovostní vypořádání	28
4.3.2.3.3	Uspořádání DVP	28
4.3.2.3.4	Opatření v oblasti kontroly úvěrového a likviditního rizika	28

Seznam zkratek

BCPP	Burza cenných papírů Praha
CERTIS	Czech Express Real Time Interbank Gross Settlement system (systém mezibankovního platebního styku)
ČBA	Česká bankovní asociace
ČNB	Česká národní banka
ČSOB	Československá obchodní banka
SBČS	Státní banka československá
SBK	Sdružení pro bankovní karty
SCP	Středisko cenných papírů
SKD	Systém krátkodobých dluhopisů (TKD od května 1995 do června.2002, SKD od druhé poloviny 2002)
SPAD	Systém na podporu obchodování akcií a dluhopisů
UNIVYC	Univerzální vypořádací centrum (pro cenné papíry)

Úvod

Dokument s názvem „Blue Book“ vydává Evropská centrální banka ve spolupráci s centrálními bankami zemí Evropské unie. Popisuje nástroje platebního styku, platební systémy a vypořádací systémy pro cenné papíry v členských státech Evropské unie. Obsahem tohoto dokumentu je český překlad textové části týkající se České republiky.

Základem pro platební styk v České republice se stal celostátní systém platebního styku, který připravila v polovině 70. let Státní banka československá (SBČS). Tento systém přinesl významné nové prvky včetně jednotného číslování účtů a zrušení fyzického oběhu platebních dokladů. Slovní označení plateb bylo nahrazeno standardizovanými číselnými kódy označujícími typ a charakter platby.

V důsledku změn politického systému počátkem 90. let se začal v bývalém Československu velice bouřlivě rozvíjet bankovní trh. Bylo proto nutné zavést moderní, bezpečný, spolehlivý a efektivní systém mezibankovního platebního styku. V roce 1992 zahájil v rámci zúčtovacího centra SBČS provoz systém CERTIS (Czech Express Real Time Interbank Gross Settlement system) pro zprostředkování veškerých plateb mezi bankami v domácí měně.

V současnosti zajišťují platební styk v České republice Česká národní banka (ČNB), banky, spořitelni a úvěrní družstva a Česká pošta. Platební styk, který probíhá mezi klienty téže banky, zajišťují banky samy prostřednictvím svých poboček a interních informačních systémů. Mezibankovní platební styk v České republice je v převážné míře řízen a koordinován ze strany ČNB, která byla vytvořena z české části federální SBČS po rozdělení Československa počátkem roku 1993. ČNB vlastní a provozuje systém CERTIS. Tento systém je nyní jediným systémem mezibankovního platebního styku v České republice. Zákon o bankách i zákon o platebním styku uznávají CERTIS za fungující platební systém. Zákon o platebním styku připouští možnost vytvoření jiných platebních systémů v České republice, které budou muset získat licenci od ČNB. Mezibankovní zahraniční platební styk provádějí banky většinou prostřednictvím zahraničních korespondenčních bank s použitím sítě S.W.I.F.T. Platby v eurech v rámci Evropy jsou většinou uskutečňovány prostřednictvím panevropského systému STEP2.

Česká pošta, která je státní institucí, zajišťuje též služby platebního styku, avšak není držitelem bankovní licence. K převodům peněžních prostředků používá služeb jedné banky.

V České republice existují tři nezávislé systémy vypořádání cenných papírů: Systém krátkodobých dluhopisů (SKD), Univerzální vypořádací centrum (UNIVYC) a RM-SYSTÉM Hotovostní vypořádání všech mezibankovních transakcí je prováděno v systému CERTIS.

1 Právní a institucionální aspekty

1.1 Právní rámec

1.1.1 Právní aspekty v oblasti platebního styku

Platby mezi fyzickými a právnickými osobami v České republice jsou považovány za soukromoprávní vztah a jsou upraveny Občanským zákoníkem (platnost od roku 1964)

a Obchodním zákoníkem (platnost od roku 1992). Tyto kodexy též obsahují základní principy, na nichž jsou založeny smlouvy o vedení účtů. V roce 1992 vydala SBČS Všeobecné obchodní podmínky (novelizované Českou národní bankou v letech 1994, 1997 a 1998). Všeobecné obchodní podmínky slouží na základě "gentlemen's agreement" bankám jako vzor při tvorbě jejich vlastních obchodních podmínek pro vedení účtů a provádění platebního styku.

Placení šeky se řídí zákonem směnečným a šekovým z roku 1950, který vychází ze Ženevských úmluv, a dohodami bank. Používání cestovních šeků se řídí Obchodním zákoníkem.

V roce 2000 byl přijat zákon o elektronickém podpisu. Podle české legislativy jsou elektronické podpisy, podléhající certifikačním procedurám ze strany specializovaných institucí, z právního hlediska rovnocenné vlastnoručním podpisům.

Od 1. května 2002 platí harmonizační novela zákona o bankách z roku 1992, která činí tento zákon plně kompatibilním s legislativou EU. Oproti ustanovením platným před novelizací nejsou banky v České republice povinny provádět mezibankovní platební styk výlučně prostřednictvím systému CERTIS.

1. ledna 2003 vstoupil v platnost zákon o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (zákon o platebním styku), který implementoval Směrnici Evropského parlamentu a Rady 97/5/ES ze dne 27. ledna 1997 o přeshraničních převodech, Směrnici Evropského parlamentu a Rady 98/26/ES ze dne 19. května 1998 o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a vypořádání obchodů s cennými papíry a Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2000/46/ES ze dne 18. září 2000 o zahajování a provozování činnosti a bankovním dohledu v oboru institucí elektronického peněžnictví. Novelizace Občanského zákoníku, Obchodního zákoníku, zákona o bankrotu a zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním, které korespondují se zákonem o platebním styku, vstoupily v platnost rovněž k 1. lednu 2003.

Zákon o platebním styku se skládá ze tří základních částí. První část upravuje provádění převodů peněžních prostředků na území České republiky v české měně bez ohledu na výši částky a provádění přeshraničních převodů až do výše protihodnoty 50 000 eur. Druhá část upravuje vydávání a užívání elektronických platebních prostředků. Tato část zavádí poprvé do českého právního řádu definice „elektronického platebního prostředku“, „elektronického peněžního prostředku“ a „elektronických peněz“. Novelizace z roku 2006 upravuje rovněž činnost institucí elektronických peněz a zahraničních institucí elektronických peněz. Třetí část upravuje vznik a provozování platebních systémů v jakékoli měně a práva a povinnosti jejich účastníků, jestliže se tyto účastníci dohodli, že se tyto platební systémy řídí právním řádem České republiky. Tato část také upravuje některé povinnosti účastníků platebních systémů provozovaných podle právního řádu některého z členských států Evropské unie a dalších států tvořících Evropský hospodářský prostor.

Podmínky pro principy zúčtování v platebních systémech a náležitosti žádosti o licenci k provozování platebního systému jsou stanoveny vyhláškou ČNB, která vstoupila v platnost k 1. lednu 2003.

Způsob provádění platebního styku mezi bankami, zúčtování na účtech u bank a technické postupy bank při opravném zúčtování jsou stanoveny vyhláškou ČNB z roku 2004, která nahradila vyhlášku SBČS z roku 1992 o platebním styku a zúčtování mezi bankami.

Novelizace zákona o ČNB z roku 2005 rozšířila působnost vyhlášky i na spořitelni a úvěrní družstva.

Dvě vyhlášky ČNB z roku 2006 upravují náležitosti žádosti o licenci instituce elektronických peněz a náležitosti žádosti o povolení k vydávání elektronických peněz.

Článek 10 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/5/ES ze dne 27. ledna 1997 o přeshraničních převodech, týkající se mimosoudních vyrovnání spotřebitelských sporů, byl implementován zákonem o finančním arbitrovi, který vstoupil v platnost k 1. lednu 2003. Finanční arbitr je příslušný k rozhodování sporů mezi osobami, které provádějí převody peněžních prostředků, a jejich klienty, jestliže výše částky, která je předmětem sporu, nepřesahuje 50 000 eur. Dále je finanční arbitr příslušný k rozhodování sporů mezi vydavateli a držiteli elektronických platebních prostředků. Většina případů dosud řešených finančním arbitrem byla spojena s platebními kartami.

V oblasti konkursu a vyrovnání platí zákon z roku 1991. Tzv. „pravidlo nulté hodiny“ bylo zrušeno novelizací z roku 1998. Účinky prohlášení konkursu nastanou vyvěšením usnesení na úřední desce příslušného soudu.

Oblast boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu je upravena dvěma hlavními zákony. Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti z roku 1996 (poslední novelizace v roce 2006) stanoví povinnost oznamovat podezřelé transakce Finančnímu analytickému útvaru Ministerstva financí. Podle zákona o omezení plateb v hotovosti z roku 2004 jsou poskytovatelé plateb povinni, s výjimkou zákonem přesně vymezeného okruhu plateb, provést platbu, jejíž výše překračuje částku 15 000 eur, pouze bezhotovostně.

1.1.2 Právní aspekty v oblasti cenných papírů

Trh cenných papírů je v České republice upraven především zákonem o podnikání na kapitálovém trhu z roku 2004 (poslední novelizace v roce 2007), který upravuje poskytování služeb v oblasti kapitálového trhu a veřejnou nabídku cenných papírů. V zákoně jsou definovány jednotlivé druhy investičních nástrojů. Zákon dále upravuje poskytování investičních služeb, veřejnou dražbu cenných papírů, trhy s investičními nástroji (burza cenných papírů, mimoburzovní trh), vypořádací systém, evidenci investičních nástrojů (centrální depozitář cenných papírů), ochranu kapitálového trhu a investorů (povinnosti účastníků trhu, garanční fond obchodníků s cennými papíry), dohled na individuálním a konsolidovaném základě, správní delikty a ratingové agentury. Zákon umožňuje dvouúrovňovou evidenci cenných papírů.

Na základě zákona o kapitálovém trhu byly přijaty nebo novelizovány níže uvedené zákony.

Zákon o cenných papírech z roku 1992 (poslední novelizace v roce 2006) upravuje hlavní otázky spojené s cennými papíry včetně vydávání a druhů smluv.

Zákon o dluhopisech z roku 2004 (poslední novelizace v roce 2006) obsahuje pravidla pro definování dluhopisu, typy dluhopisů, podmínky vydání, práva a povinnosti emitentů a možnosti určování výnosů a umoření dluhopisů.

Zákon o kolektivním investování z roku 2004 (poslední novelizace v roce 2006) upravuje činnost investičních společností a investičních fondů. Investiční společnosti získávají peněžní

prostředky prodejem podílových listů a zakládáním otevřených podílových fondů. Hlavní činnost investičních fondů spočívá v nákupu cenných papírů, nemovitostí a dalších aktiv a v přijímání vkladů. Peněžní prostředky získávají od investorů vydáváním podílových listů. Investiční společnosti a investiční fondy hrály důležitou roli v první a druhé vlně kupónové privatizace (tj. při privatizaci organizací vlastněných státem v letech 1992 – 1995).

1.2 Úloha centrální banky

1.2.1 Právní rámec

ČNB, která je centrální bankou České republiky, působí na základě Ústavy České republiky z roku 1993. ČNB je nezávislá na vládě. Základní úkoly a činnosti ČNB jsou stanoveny zákonem o České národní bance z roku 1993 (poslední novelizace v roce 2007). Tento zákon nedovoluje ČNB poskytovat úvěry vládě. Ustředí ČNB je v Praze. Sedm poboček, které jsou v hlavních českých regionech, zajišťuje služby pro místní klientelu (většinou organizace napojené na státní rozpočet).

Podle článku 98 Ústavy České republiky je hlavním cílem činnosti ČNB péče o cenovou stabilitu. Zákon o České národní bance v § 2 stanoví, že v souladu se svým hlavním cílem ČNB „vydává bankovky a mince, řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank, poboček zahraničních bank a spořitelních a úvěrních družstev, pečuje o jejich plynulost a hospodárnost a podílí se na zajištění bezpečnosti, spolehlivosti a efektivnosti platebních systémů a na jejich rozvoji“. K tomu má ČNB právo předkládat vládě návrhy zákonů v těchto oblastech a je zmocněna vydávat vyhlášky.

V souladu s ústavou a zákonem o České národní bance má ČNB výhradní právo vydávat bankovky a mince. ČNB zajišťuje tisk bankovek a ražbu mincí. Podle vyhlášky ČNB z roku 1994, kterou se stanoví postup při příjmu peněz a nakládání s nimi a při poskytování náhrad za necelé a poškozené bankovky a mince, jsou ČNB, banky a jiné právnické a fyzické osoby povinny přijímat bankovky bez omezení, zatímco maximální množství mincí, které má být přijato, je limitováno.

V únoru 2006 byl přijat zákon, který umožnil integrovat dohled nad finančním trhem do ČNB. Od 1. dubna 2006 ČNB převzala agendu Komise pro cenné papíry, Úřadu pro dozor nad pojišťovnictvím a penzijním připojištěním a Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami. Tím v České republice vznikl jednotný dohled nad finančním trhem, jehož přínosem by měly být zejména nižší náklady pro stát i finanční instituce a zkvalitnění dohledu. Odpovědnost za přípravu zákonů v oblasti finančního trhu byla svěřena Ministerstvu financí. ČNB se bude na přípravě zákonů nadále podílet ve formě expertní spolupráce.

1.2.2 Dozor nad platebními systémy a systémy vypořádání cenných papírů

ČNB řídí a provozuje jediný systém mezibankovního platebního styku v České republice (CERTIS). Zákon o platebním styku předpokládá dohled nad možnými nově vytvořenými platebními systémy, které musí získat licenci od ČNB.

Dozor nad všemi systémy vypořádání cenných papírů (SKD, UNIVYC, RM-SYSTÉM) byl od 1. dubna 2006 rovněž převzat ČNB.

1.2.3 Operativní úloha

ČNB je bankou bank a bankou státu. ČNB vlastní a provozuje systém mezibankovního platebního styku CERTIS, který je nyní jediným systémem mezibankovního platebního styku v České republice. CERTIS zpracovává mezibankovní platby v českých korunách bez ohledu na částku i bez ohledu na to, zda tyto platby byly iniciovány přímo příkazem klienta bance nebo nepřímo jako výsledek karetních operací, případně operací na burze. CERTIS provádí též hotovostní vypořádání všech mezibankovních transakcí vyplývajících z obchodů s cennými papíry uskutečněných na Burze cenných papírů Praha (BCPP) a v RM-SYSTÉMU. UNIVYC (systém pro vypořádání veškerých obchodů uzavřených na BCPP a mimoburzovních transakcí s cennými papíry a jinými investičními nástroji) a RM-SYSTÉM jsou napojeny na CERTIS jako přidružené systémy (viz 3.2.2). CERTIS nezpracovává transakce v cizí měně. Pro účely mezibankovního platebního styku v České republice vede ČNB účet pro každého přímého účastníka (banky, spořitelny a úvěrní družstva).

ČNB též vede účty a poskytuje služby mezibankovního platebního styku organizacím napojeným na státní rozpočet. Dále může vést účty jiným právnickým osobám jako např. mezinárodním institucím. Tyto činnosti, stejně jako ostatní banky, zajišťuje na smluvním základě podle svých obchodních podmínek prostřednictvím sedmi regionálních poboček.

1.2.4 Provozování systému krátkodobých dluhopisů (SKD)

ČNB je ze zákona zodpovědná za správu a provozování SKD (viz 4.3.1.1), který se využívá pro emisi, registraci a vypořádání zaknihovaných krátkodobých cenných papírů s pevným výnosem se splatností do 1 roku (většinou státní pokladniční poukázky a poukázky ČNB). SKD (dříve známý jako systém TKD) byl vytvořen jako vlastní systém ČNB a je v provozu od května 1995.

Hotovostní vypořádání mezibankovních transakcí je prováděno v systému CERTIS, kam je SKD napojen jako přidružený systém (viz 3.2.2).

1.2.5 Spolupráce s jinými institucemi

ČNB pravidelně spolupracuje s bankami v oblasti statistického sběru údajů o hotovostním a bezhotovostním platebním styku v České republice. Provádí též konzultace o rozvoji platebních systémů a systémů vypořádání cenných papírů, např. se Sdružením pro bankovní karty (SBK), BCPP a Českou bankovní asociací (ČBA).

1.3 Úloha ostatních soukromých a veřejných institucí

1.3.1 Banky

Banky působí na základě zákona o bankách z roku 1992 (několikrát novelizován, naposledy v roce 2007), který stanoví podmínky pro zřizování bank a jejich práva a povinnosti při výkonu bankovních činností.

Banky směřují působit na základě licence udělené ČNB. Většina z nich je držitelem univerzální licence a může tedy provádět veškeré hlavní bankovní činnosti. Banky podléhají bankovnímu dohledu, který vykonává ČNB s cílem zajistit bezpečnost vkladů a zdravé fungování bankovního systému.

Na začátku roku 2006 bylo na území České republiky 36 bank (včetně poboček a dceřiných společností zahraničních bank), které mají povolení působit jako banka. Všechny banky vykonávají domácí platební styk pro své klienty, některé z nich (např. specializované nebo s regionální působností) však nejsou oprávněny převádět platby do zahraničí nebo vydávat šeky a/nebo platební karty. Některé banky se specializují na určitou činnost, např. stavební spořitelny a hypoteční banky přijímají vklady a poskytují hypotéky. Stát podporuje stavební spoření tím, že poskytuje fyzickým osobám – účastníkům stavebního spoření příspěvek v závislosti na výši ročně naspořené částky.

1.3.2 Spořitelní a úvěrní družstva

V roce 1995 byl v České republice přijat zvláštní zákon, který upravuje postavení a činnost spořitelních a úvěrních družstev; první z nich zahájila činnost v roce 1996. Jsou to nebankovní specializované instituce, které přijímají vklady, poskytují úvěry a provádějí služby platebního styku. Vzhledem k tomu, že nepodléhají zákonu o bankách, mohou poskytovat služby jen svým členům. Na základě novelizace zákona o České národní bance z roku 2005 spořitelní a úvěrní družstva mohou být přímými účastníky mezibankovního platebního styku. Dohled nad jejich činností vykonává od 1. dubna 2006 ČNB.

1.3.3 Česká pošta

Česká pošta působí na základě poštovního zákona z roku 2000 a zprostředkovává především poukazy hotovostí pro velkou část obyvatelstva včetně přejímání hotovosti určené k připsání na účty u bank a vyplácení hotovosti poukázané z bankovních účtů. Česká pošta není držitelem bankovní licence. Není proto účastníkem mezibankovního platebního styku. K převodům peněžních prostředků používá služeb jedné banky.

1.3.4 Burza cenných papírů Praha

BCCP byla zřízena jako akciová společnost v roce 1992. Její činnost upravuje zákon o podnikání na kapitálovém trhu. BCCP je největším organizátorem trhu s cennými papíry v České republice. Je založena na členském principu, což znamená, že přístup do burzovního obchodního systému mají pouze licencovaní obchodníci s cennými papíry, kteří jsou členy BCCP (většinou banky). Prostřednictvím svých členů BCPP organizuje poptávku a nabídku kótovaných cenných papírů, investičních nástrojů, popř. jiných nástrojů kapitálového trhu. Podle pravidel BCPP musí všichni členové přispívat do Burzovního záručního fondu. Veškerá aktiva fondu jsou držena v hotovosti. Dohled nad činností BCPP vykonává od 1. dubna 2006 ČNB.

Podle zákona o podnikání na kapitálovém trhu nesmí BCPP poskytovat služby spojené se zúčtováním a vypořádáním cenných papírů.

1.3.5 UNIVYC (Univerzální vypořádací centrum)

Vypořádací systém UNIVYC je dceřinou společností BCPP. Hlavním předmětem činnosti je vypořádání burzovních obchodů a mimoburzovních transakcí s cennými papíry a jinými investičními nástroji. UNIVYC poskytuje také další služby a produkty pro své účastníky - úschovu a správu listinných cenných papírů, registraci zahraničních cenných papírů, vypořádání primárních emisí cenných papírů, správu a řízení vkladů v Garančním fondu burzy, půjčování cenných papírů, apod. Většina účastníků vypořádacího systému UNIVYC je členem BCPP.

Hotovostní vypořádání všech mezibankovních transakcí je prováděno v systému CERTIS, kam je UNIVYC napojen jako přidružený systém (viz 3.2.2).

1.3.6 RM-SYSTÉM

RM-SYSTÉM byl zřízen jako akciová společnost na základě ustanovení zákona o cenných papírech v době kupónové privatizace (1992 – 1995). V současné době vlastní 100% akcií české fyzické osoby, a to 50% akcií RNDr. Petr Marsa a 50% akcií Mgr. Romuald Kopún. Dohled nad činností a operacemi RM-SYSTÉMU vykonává od 1. dubna 2006 ČNB. RM-SYSTÉM má též svá vlastní interní pravidla a předpisy známá jako "Pravidla obchodování".

RM-SYSTÉM je elektronický mimoburzovní trh. Na rozdíl od BCPP účast není založena na členství a jakýkoliv účastník trhu (drobní investoři, brokeri, investiční společnosti apod.) má přímý přístup do RM-SYSTÉMU.

Hotovostní vypořádání obchodů zajišťuje Československá obchodní banka (ČSOB) pověřená RM-SYSTÉMEM.

1.3.7 Středisko cenných papírů

SCP se používá pro registraci všech zaknihovaných cenných papírů (dluhových nástrojů se splatností delší než 1 rok a akcií). SCP je centrální registr cenných papírů. Bylo zřízeno Ministerstvem financí na základě zákona o cenných papírech. Jedná se o organizaci vlastněnou státem. SCP zodpovídá pouze za registraci cenných papírů na jednotlivých účtech cenných papírů. Samo se nesmí účastnit obchodování s cennými papíry ani poskytovat místo pro obchodování s cennými papíry. Jak UNIVYC, tak RM-SYSTÉM jsou napojeny na SCP, takže mohou dávat do SCP příkazy ke změně vlastnictví cenných papírů na základě realizovaných obchodů.

1.3.8 Česká bankovní asociace

ČBA je dobrovolným sdružením právnických osob, podnikajících v peněžnictví a v oblastech úzce navazujících.

Předmětem činnosti ČBA je zejména:

- zastupovat a prosazovat společné zájmy členů ve vztahu k Parlamentu, vládě, ČNB a dalším právním subjektům;
- prezentovat roli a zájmy bankovníctví vůči veřejnosti a zahraničí;

- podílet se na standardizaci postupů v bankovníctví a na vytváření odborných usancí, podporovat harmonizaci bankovní legislativy s legislativou Evropské unie.

Plné členství v ČBA je vyhrazeno bankám a pobočkám zahraničních bank s licencií ČNB. Přidružené členství je otevřeno zejména reprezentacím zahraničních bank a pomocným organizacím se vztahem k bankovníctví. V současné době ČBA sdružuje v rámci plného členství 34 bank.

1. června 2004 vstoupila ČBA do Evropské rady pro platební styk (European Payments Council, EPC). EPC je rozhodovacím a koordinačním orgánem, který zastřešuje evropský bankovní sektor v oblasti platebního styku. Předsedkyně Komise pro platební styk a platební instrumenty ČBA reprezentuje Českou republiku v EPC.

1.3.9 Sdružení pro bankovní karty

SBK, které bylo založeno v roce 1991, je zájmovým sdružením bank a jiných organizací, jejichž zájmem je rozvoj platebních karet v České republice a koordinace prací, souvisejících s tímto rozvojem. V zájmu svých členů jedná s tuzemskými i mezinárodními organizacemi z oblasti platebních karet.

Řádným členem SBK se může stát pouze peněžní ústav. Jiné subjekty mohou získat statut pozorovatele (o tento druh členství mohou požádat i peněžní ústavy, pokud nechtějí působit v SBK aktivně ve všech oblastech). ČNB má v SBK roli pozorovatele.

2 Druhy platebních nástrojů

2.1 Hotovostní platby

Nejčastěji používaným platebním nástrojem, především obyvatelstva, jsou tradičně bankovky a mince. Ke konci roku 2005 dosáhly bankovky a mince v oběhu částky 287,8 mld. Kč. Bankovky a mince jsou přijímány a vypláceny zejména v bankách, na poštách a v síti ATM na celém území České republiky.

Po vzniku České republiky v roce 1993 byly postupně vydávány nové bankovky a mince s dokonalejšími ochrannými prvky odpovídajícími evropskému standardu. Bankovky jsou vydávány v osmi nominálních hodnotách (Kč 20, 50, 100, 200, 500, 1000, 2000, 5000) a mince v sedmi nominálech (Kč 0.50, 1, 2, 5, 10, 20, 50). K 31. říjnu 2003 byla ukončena platnost mincí s nominální hodnotou 10 haléřů a 20 haléřů.

2.2 Bezhotovostní platby

2.2.1 Úhrady (kreditní operace)

Úhrady jsou nejrozšířenější formou bezhotovostního placení v České republice. Tuto formu využívají zejména právnické osoby a podnikatelé k úhradě svých závazků vzniklých na základě kontraktů. Úhradou je však možno provést jakoukoli platbu. Banky provádějí

pro své klienty také převody pravidelně se opakujících plateb (např. nájem, voda, plyn) na základě jejich trvalého příkazu.

Klienti mohou předávat platební příkazy v elektronické podobě nebo na tiskopisech, Banky poskytují v současné době různé druhy elektronických služeb a většina příkazů je předávána v elektronické podobě.

Lhůty pro úhrady jsou stanoveny zákonem o platebním styku. Uskutečňuje-li se úhrada v rámci jedné banky, účet příjemce je kreditován týž den, kdy byl účet plátce debetován. V případě mezibankovní úhrady účet příjemce je kreditován následující nebo maximálně druhý pracovní den ode dne, kdy byl účet plátce debetován. Mezibankovní úhrada by proto neměla přesáhnout tři pracovní dny. V praxi je zpravidla mezibankovní úhrada prováděna v průběhu dvou dnů.

Doba mezi předložením příkazu bance a odepsáním z účtu plátce je předmětem smlouvy mezi bankou a jejím klientem. V normálních případech, pokud je platební příkaz předložen v dopoledních hodinách, je účet plátce debetován týž den.

V roce 2004 bylo v České republice uskutečněno 410,01 mil. úhrad v celkové částce 60 265,1 mld. Kč.

2.2.2 Inkasní forma placení (přímé debety)

Inkasní forma placení je v České republice využívána běžně k provádění určitých druhů plateb, zejména za energii, telekomunikační poplatky nebo závazky vyplývající z některých kontraktů. Podmínkou je předchozí mandát plátce, v němž plátce specifikuje číslo účtu příjemce a maximální částku, která má být odepsána. Banka plátce neprověřuje dohodu, jestliže vůbec existuje, týkající se mandátu mezi plátcem a příjemcem.

Na rozdíl od úhrady příkaz k inkasu dává své bance příjemce platby. Banka příjemce předá prostřednictvím systému mezibankovního platebního styku elektronickou formou neúčtní výzvu k inkasu bance plátce. Pokud je inkaso přípustné, banka plátce převede prostředky na účet příjemce. V opačném případě banka plátce platbu neprovede a zašle bance příjemce informaci o odmítnutí.

Lhůty pro inkasní formu placení jsou stanoveny vyhláškou ČNB z roku 2004. Uskutečňuje-li se inkaso v rámci jedné banky, účet příjemce je kreditován týž den, kdy byl účet plátce debetován. V případě mezibankovního inkasa účet plátce je debetován druhý nebo maximálně třetí pracovní den ode dne, kdy příjemce předložil příkaz k inkasu své bance. Účet příjemce je poté kreditován následující nebo maximálně druhý pracovní den ode dne, kdy byl účet plátce debetován. Mezibankovní inkaso by proto nemělo přesáhnout pět pracovních dnů.

V roce 2004 bylo v České republice uskutečněno 269,72 mil. inkas v celkové částce 4 310 mld. Kč.

2.2.3 Šeky

V České republice není tradičně podíl používání šeků na placení významný. Ke konci roku 2005 zde bylo cca 450 000 šeků. Banky archivují šeky buď v originálech nebo

na mikrofilmech (deset let na základě české legislativy). Některé šeky jsou personalizovány písmem OCR.

Další podrobnosti týkající se vypořádání transakcí provedených šeky jsou uvedeny v 3.3.3.

Soukromé šeky

Soukromé šeky jsou používány pro platby vyšších částek nebo k výběru peněz z bankovních účtů. Soukromé šeky nezůstávají v bance, u níž byly předloženy, ale jsou fyzicky zasílány bance plátce k cenzuře.

Bankovní šeky

Bankovní šeky jsou šeky, které si banky vystavují samy na sebe. Tyto šeky jsou nakupovány plátcem a předávány příjemcům, kteří je předkládají k inkasu své bance. Některé banky se dohodly na akceptaci bankovních šeků, vyměňují si vzory šeků a podpisové vzory. Tyto šeky zůstávají v bance, u níž byly předloženy.

Cestovní šeky

Banky prodávají cestovní šeky vydávané některými velkými zahraničními společnostmi (např. Citicorp, Thomas Cook).

2.2.4 Platební karty

Platební karty se v České republice používají od roku 1990. Banky vydávají především debetní karty v rámci licencí MasterCard a VISA. American Express a Diners Club International vydávají v České republice také své platební karty. Některé nebankovní instituce vydávají různé druhy karet (např. předplatní, kreditní, věrnostní).

Další podrobnosti týkající se vypořádání transakcí provedených platebními kartami jsou uvedeny v 3.3.2.

Debetní karty

Debetní karty byly prvními bankovními kartami v České republice a i nyní jsou nejrozšířenějším druhem karet. Ke konci roku 2005 zde bylo 6,5 mil. debetních karet z celkového počtu 7,4 mil. karet vydaných domácími bankami. V současné době banky uskutečňují migraci na čipovou technologii vydáváním tzv. „hybridních karet“ (tzn. karet s oběma technologiemi – magnetickým proužkem a čipem).

Kreditní karty

Kreditní karty jsou v České republice vydávány od roku 1997. Ke konci roku 2005 bylo v oběhu cca 872 000 kreditních karet vydávaných bankami. Některé nebankovní instituce vydávají vlastní kreditní karty při poskytování spotřebitelských úvěrů.

Předplatní karty

Některé nebankovní instituce (např. telefonní společnost, společnosti prodávající pohonné hmoty) vydávají různé typy předplatních karet, které mohou být použity k nákupu zboží nebo placení služeb v síti jejich obchodů a provozoven.

2.2.5 Elektronické peníze

Elektronické peníze jsou v současné době vydávány pouze nebankovními subjekty, a to na základě povolení ČNB. Vydavatelé elektronických peněz nabízejí schémata na bázi karet. Ke konci roku 2006 existovalo 38 těchto vydavatelů.

2.3 Poslední vývoj

Platby v hotovosti hrají stále dominantní roli v České republice, nicméně v posledních letech bylo učiněno mnoho pro rozvoj bezhotovostního placení. Jedná se zejména o inkasní formu placení. Stále více klientů komunikuje se svými bankami elektronickou formou.

3 Systémy mezibankovního platebního styku

3.1 Celkový přehled

Jediným systémem mezibankovního platebního styku v České republice, který zpracovává mezibankovní platby v českých korunách, je systém CERTIS (viz 3.2). CERTIS zahájil provoz v rámci zúčtovacího centra SBČS v bývalém Československu 8. března 1992. Po rozdělení Československa počátkem roku 1993 bylo na Slovensku vytvořeno nové zúčtovací centrum, zatímco bývalé federální zúčtovací centrum zůstalo v ČNB.

Každý účastník systému CERTIS je jednoznačně identifikován kódem banky, jež je povinnou součástí každé bankovní transakce. V rámci platebního styku se používají další číselné kódy (tzv. symboly plateb), které blíže specifikují platbu.

Vznik a provozování systému CERTIS, stejně jako práva a povinnosti účastníků, jsou stanoveny zákonem o platebním styku. Účty pro mezibankovní platební styk jsou vedeny v ČNB na základě smluv o účtech uzavřených s účastníky podle Obchodního zákoníku. Tyto smlouvy stanoví pro všechny účastníky jednotné standardy i právní a technické podmínky pro vedení účtů a pro předávání a zpracování dat mezibankovního platebního styku.

3.2 Systém mezibankovního platebního styku CERTIS

3.2.1 Základní principy mezibankovního platebního styku

CERTIS je založen na následujících principech:

- ◆ brutto vypořádání v reálném čase (Real Time Gross Settlement, RTGS);
- ◆ vypořádání mezibankovních plateb v českých korunách bez ohledu na částku i bez ohledu na to, zda tyto platby byly iniciovány přímo příkazem klienta banky nebo nepřímo jako výsledek karetních operací, případně operací na burze;
- ◆ vypořádání v penězích centrální banky probíhá na účtech mezibankovního platebního styku vedených v ČNB (které slouží zároveň jako účty povinných minimálních rezerv);
- ◆ přímá účast bank a úvěrních a úsporných družstev;
- ◆ přímé bilaterální vztahy mezi centrální bankou dané banky/úvěrního a úsporného družstva a CERTIS;
- ◆ neodvolatelnost položek akceptovaných systémem;
- ◆ zpracování různých typů transakcí (viz 3.2.3);
- ◆ nekryté platby nejsou ani realizovány ani odmítnuty, ale drženy ve frontě (se dvěma stupni priority);
- ◆ na účtech mezibankovního platebního styku není povoleno debetní saldo;
- ◆ ČNB poskytuje bankám, které jsou klienty SKD (viz 4.3.1.1), bezúročný plně kolateralizovaný vnitrodenní úvěr formou zastavených cenných papírů v SKD s cílem zajistit dostatečnou likviditu (vnitrodenní úvěr závisí na aktivitě banky, lze jej navyšovat a snižovat libovolně v době od zahájení účetního dne SKD v 8.30 hod. do ukončení účetního dne systému CERTIS v 16.00 hod);
- ◆ ČNB poskytuje bankám plně kolateralizovaný úvěr přes noc (pokud není vnitrodenní úvěr splacen bankami do konce účetního dne systému CERTIS, cenné papíry sloužící jako zástava pro vnitrodenní úvěr jsou přesunuty na účet ČNB a poté slouží jako zástava pro úvěr přes noc – overnight úvěru).

3.2.2 Účast v systému

Přímí účastníci

Přímými účastníky mezibankovního platebního styku mohou být banky, které mají povolení působit jako banka, pobočky zahraničních bank a, na základě novelizace zákona o ČNB z roku 2005, i spořitelny a úvěrní družstva. CERTIS, umístěný v prostorách ústředí ČNB, komunikuje pouze s centrálními jednotlivých bank. Pro každou banku vede ČNB pouze jeden účet mezibankovního platebního styku. Znamená to, že banky musejí nejprve interně zpracovávat veškerá data svých poboček a poté z nich vyčleňovat převody do dalších bank. Jen tyto mohou být předány do CERTIS. Platební styk mezi klienty téže banky je záležitostí této banky a probíhá v její síti bez jakéhokoliv zásahu ze strany CERTIS.

Přidružené systémy (tzv. "třetí strany")

Účastníky se zvláštním statutem mohou být na základě bilaterální smlouvy s ČNB tzv. „třetí strany“. Jedná se o finanční instituce, které nejsou bankami, ale hrají významnou roli na trhu, jako např. clearingová střediska pro platební karty a instituce zajišťující zúčtování a vypořádání cenných papírů. Třetí strany nemají v ČNB účet mezibankovního platebního styku, ale mohou do CERTIS předávat (se souhlasem příslušného přímého účastníka) příkazy k převodům prostředků mezi přímými účastníky (např. k vypořádání výsledných sald

při platbách provedených platebními kartami nebo při platbách vztahujícím se k operacím na burze cenných papírů).

Na začátku roku 2006 byly v CERTIS následující “třetí strany“:

- ◆ clearingové středisko pro platební karty MasterCard (viz 3.3.2);
- ◆ clearingové středisko pro platební karty VISA (viz 3.3.2);
- ◆ SKD (viz 4.3.1.1);
- ◆ UNIVYC (viz 4.3.1.2);
- ◆ RM-SYSTÉM (viz 4.3.1.3).

3.2.3 Typy transakcí

CERTIS zpracovává následující transakce:

- ◆ úhrady;
- ◆ inkasa;
- ◆ opravné zúčtování (storna úhrad);
- ◆ transakce přidružených systémů;
- ◆ informační a kontrolní položky.

Pokud se týká úhrad, CERTIS rozlišuje transakce s nízkou prioritou a dva typy transakcí s vysokou prioritou - bankovní prioritní transakce a klientské prioritní transakce. Klientské prioritní transakce musí být připsány na účet příjemce ten samý den, kdy byl debetován účet plátce.

3.2.4 Popis činností CERTIS

ČNB vede každému přímému účastníkovi pro účely vypořádání jeho mezibankovních plateb účet v českých korunách (účet mezibankovního platebního styku). ČNB provádí příkazy k převedení finančních prostředků z účtů mezibankovního platebního styku na základě instrukcí účastníků.

Zůstatky na účtech mezibankovního platebního styku jsou součástí minimálních rezerv, které jsou v České republice povinné. Tyto rezervy jsou stanoveny jako určené procento z depozit (2% k 31.12.2006) a mohou být používány k mezibankovním platbám.

3.2.5 Podmínky pro provádění transakcí

CERTIS je systémem s různými způsoby zabezpečení své provozuschopnosti a správného provádění mezibankovních převodů. V říjnu 1996 byly úspěšně dokončeny závěrečné ověřovací testy nového projektu zálohování celého systému v reálném čase pracující na principu on-line zálohy prostřednictvím optických disků.

Začátkem roku 1999 byl uveden do provozu nový informační systém (CERTIS-IS). Tento informační systém poskytuje účastníkům informace o všech důležitých parametrech zpracování, včetně běžných zůstatků na účtech mezibankovního platebního styku,

jednotlivých transakcích, platbách, které jsou seřazeny ve frontě příkazů, a jiných operačních aspektech. Informační systém je založen na extranetové technologii využívající šifrovací a rozlišovací znaky.

V roce 2001 byly uvedeny do provozu další dva subsystemy týkající se zabezpečení dat (CERTIS-DSS) a přenosu zpráv (CERTIS-MTS). „Systém zabezpečení dat“ je založen na bázi PKI (infrastruktura veřejných klíčů), kde funkci certifikační autority vykonává ČNB. „Systém přenosu zpráv“ umožňuje automatické předávání a zpracování dat bez zásahu operátora.

3.2.6 Způsob vypořádání

Provoz účetního dne začíná cca v 17.00 hod. předchozího pracovního dne (D-1) a končí v 16.00 hod. následujícího pracovního dne (D). Doba mezi 15.30 hod. a 16.00 hod. v den D je využita pro "doladování" zůstatků na účtech mezibankovního platebního styku. K tomuto účelu mohou být získány prostředky na mezibankovním peněžním trhu.

Účastníci předávají do CERTIS v průběhu dne data v elektronické podobě podle závazných pravidel určených ČNB. Data jsou předávána prostřednictvím komunikační sítě. CERTIS přijme platební příkaz v okamžiku, kdy kontrolní programy ověří, že všechna data splňují kvalitativní požadavky. Poté je zahájeno vypořádání. V průběhu tohoto procesu se kontroluje, zda je na účtu banky plátce dostatek peněžních prostředků na krytí každé jednotlivé položky. V kladném případě je platba okamžitě vyrovnána; účet banky plátce je debetován a účet banky příjemce kreditován. Propustnost systému je cca 1 000 000 transakcí za hodinu. Zpracované transakce jsou předávány účastníkům elektronickou formou prostřednictvím komunikační sítě.

3.2.7 Opatření v oblasti kontroly úvěrového a likviditního rizika

CERTIS provádí platby pouze v případě dostatečného krytí na účtu banky plátce (na účtech mezibankovního platebního styku není povoleno debetní saldo). Pokud banka plátce nemá dostatek prostředků na provedení transakce, je platba umístěna do tzv. "zadržené fronty". Příslušná banka je o této skutečnosti informována systémem CERTIS-IS (viz 3.2.5).

Dostatečné krytí mohou banky získat:

- ◆ prostřednictvím platby z jiné banky;
- ◆ půjčkou na peněžním trhu;
- ◆ formou plně kolateralizovaného vnitrodenního úvěru od ČNB (viz 3.2.1);
- ◆ formou plně kolateralizovaného úvěru přes noc (overnight úvěru) ze strany ČNB (viz 3.2.1).

V případě, že se bance z jakéhokoliv důvodu nepodaří prostředky do konce účetního dne získat, je příkaz k platbě v "zadržené frontě" systémem odmítnut a vrácen bance, která jej zaslala.

3.2.8 Stanovení poplatků

ČNB stanoví poplatky v návaznosti na skutečné náklady operací CERTIS. Stanovením cen za služby však zároveň stimuluje účastníky k optimálnímu rozložení dat předávaných do CERTIS. Harmonogram účetního dne a s tím související ceny služeb byly za dobu existence systému několikrát měněny. Cílem bylo nejen prodloužit provozní hodiny, ale také snaha ČNB zvýšit přesnost uzávěrky každého účetního dne.

Vzhledem k množství předávaných dat usiluje ČNB o to, aby účastníci předávali svá data co nejdříve, aby v závěru účetního dne nedocházelo k zahlcení systému. Proto je současný poplatek za zpracování jedné položky stanovený účastníkům na začátku účetního dne velmi nízký (Kč 0,22). Naopak na konci účetního dne, kdy jsou předpokládány pouze mezibankovní transakce o značných finančních objemech, je cena za položku podstatně vyšší (až Kč 100).

Pro banky s vyšším objemem transakcí jsou poskytovány slevy z ceny za zpracování jedné vstupní položky v závislosti na počtu zpracovaných položek v měsíci: Kč 0,04 pro objem nad 250 000 transakcí, Kč 0,08 pro objem nad 2,5 mil. transakcí a Kč 0,13 pro objem nad 5 mil. transakcí.

3.2.9 Statistické údaje

V roce 2005 zpracoval CERTIS celkem 356,2 mil. transakcí v celkové hodnotě 123 354 mld. Kč. Průměr činil 1,41 mil. transakcí denně. Průměrná denní hodnota transakcí činila 487,6 mld. Kč. Maximální počet transakcí v jednom dni byl 4,36 mil.

3.3 Retailová infrastruktura (platební systém pro klientské platby)

3.3.1 Základní principy

Speciální retailová infrastruktura v České republice neexistuje. Platební systém CERTIS (viz 3.2) zpracovává mezibankovní platby v českých korunách bez ohledu na to, zda se jedná o klientské platby (které mají většinou malé hodnoty převáděných částek) či platby vysokých hodnot.

3.3.2 Zpracování karet

V České republice existují čtyři sítě ATM a EFTPOS terminálů. Dvě banky mají svoji vlastní síť, ostatní banky používají pro své bankomaty a obchodnické terminály služby soukromé společnosti a jedna síť bankomatů je provozována soukromou nebankovní institucí.

Ke konci roku 2005 bylo držitelům platebních karet k dispozici 3 005 ATM a kartami bylo možno platit u téměř 63 000 obchodních míst. Některé ATM nabízejí kromě výběru hotovosti i doplňkové funkce jako např. úhrady, vklady hotovosti, informace o stavu na účtu apod.

Transakce provedené domácími bankovními kartami jsou zúčtovány různými způsoby podle druhu karet. Vypořádání je prováděno buď předáváním příkazů ze třetí strany (viz 3.2.2) do systému CERTIS nebo v některých případech přímo mezi bankami na bilaterální bázi.

3.3.3 Zpracování šeků

V České republice neexistuje samostatný šekový clearing. Pokud příjemce a plátce jsou klienty téže banky, jsou šeky (viz 2.2.3) zúčtovány v síti této banky. V případě mezibankovních plateb jsou šeky zúčtovány v systému CERTIS.

Soukromé šeky a bankovní šeky, které nezůstávají v bance, u níž byly předloženy, jsou fyzicky zasílány bance plátce k cenzuře a poté proplaceny formou úhrady.

4 Systémy vypořádání obchodů s cennými papíry

4.1 Obchodování

V České republice se obchody s cennými papíry veřejně obchodovatelných společností uskutečňují prostřednictvím dvou organizátorů trhu s cennými papíry - Burzy cenných papírů Praha a RM-SYSTÉMU.

4.1.1 Organizované obchodování na Burze cenných papírů Praha

4.1.1.1 Promptní trh

V obchodním systému Burzy cenných papírů Praha (BCPP) se rozlišují následující typy obchodů:

- ◆ obchody s účastí tvůrců trhu (SPAD);
- ◆ automatické obchody (aukce a kontinuál);
- ◆ blokové obchody (blokové obchody a blokové obchody s nečleny registrované na burze).

SPAD obchody a automatické obchody jsou uzavírány v systému BCPP a jsou garantovány, tzn. vztahují se na ně záruky Garančního fondu.

Blokové obchody jsou uzavírány mimo obchodní systém BCPP, ale následně po uzavření je členové BCPP v systému registrují. Tyto obchody nepodléhají garancím.

V rámci tabulky objemů BCPP se rozlišují obchody obchodního systému (SPAD obchody s povinností pro tvůrce trhu a automatické obchody) a ostatní obchody členů (SPAD obchody bez povinnosti pro tvůrce trhu a blokové obchody).

Do systému BCPP je možno rovněž zadávat obchody nebo transakce UNIVYC (viz 4.3.1.2), které mohou uzavírat členové BCPP nebo účastníci UNIVYC.

Obchody s účastí tvůrců trhu (SPAD)

SPAD je založen na využití funkce tvůrců trhu (TT). TT je člen BCPP, který má uzavřenou smlouvu o vykonávání činnosti TT na vybrané emise. Počet TT na jednu emisi ani počet emisí pro jednoho TT nejsou omezeny. SPAD je rozdělen do dvou fází – otevřené a uzavřené.

V průběhu otevřené fáze jsou všichni TT povinni zveřejňovat své kotace (tj. ceny nákupu a prodeje) pro emise, u kterých vykonávají činnost TT. Svoji kotaci je TT oprávněn kdykoliv změnit, nemůže však být bez závažných důvodů zrušena. Na základě těchto kotací je pro každou emisi průběžně stanovována nejlepší kotace (tj. nejvyšší nákupní a nejnižší prodejní cena). Obchody je možné uzavírat pouze v rámci povoleného rozpětí, které je v současnosti vymezeno nejlepší kotací rozšířenou o 0,5% oběma směry.

Pokud se aritmetický střed povoleného rozpětí odchýlí o více než 20% od aritmetického středu, který byl stanoven při zahájení otevřené fáze a do dvou minut od okamžiku překročení se nevrátí zpět do pásma, bude vyhlášena patnáctiminutová přestávka. V průběhu přestávky není možno uzavřít obchod ve SPAD a předchozí kotace tvůrců trhu jsou zrušeny. V případě, že se ke kotování na příslušné emisi cenného papíru přihlásí během této přestávky alespoň tři TT, bude se povolené rozpětí po jejím uplynutí rozšiřovat o dalších 10%, a to až do možného maximálně stanoveného limitu +/- 50%. Přestávka bude zahájena i v případě překročení každého dalšího vyhlášeného maximálního 10% pásma.

V průběhu uzavřené fáze nemají TT povinnost kotovat. Obchody mohou být uzavírány v rámci povoleného rozpětí, které je vymezeno nejlepší kotací v okamžiku ukončení otevřené fáze rozšířené o 5% oběma směry.

Pro všechny emise zařazené do SPAD je tento segment kurzotvorný. Kurz se stanovuje v průběhu otevřené fáze a je vždy roven aritmetickému středu aktuálního povoleného rozpětí. Poslední stanovený kurz (v 16.00 hod.) se stává závěrečným kurzem pro daný burzovní den. S cennými papíry zařazenými k obchodování ve SPAD není možno uzavírat blokové obchody, s výjimkou nadlimitních obchodů, které svým objemem překračují limit stanovený BCPP (cca 150 mil. Kč).

Automatické obchody

Aukční režim je založen na cenové prioritě, tzn. že přednost má objednávka s „lepší“ cenou (vyšší nákupní, nižší prodejní). Pokud je vložena objednávka bez uvedení ceny, znamená to, že makléř je ochoten koupit nebo prodat cenný papír za tržní cenu.

Aukční režim je rozdělen na dvě fáze. V průběhu uzavřené aukce probíhá pouze příjem objednávek (modifikace, rušení), nejsou zveřejňovány žádné informace. V průběhu otevřené aukce probíhá příjem objednávek a účastníkům obchodování jsou zveřejňovány informace v reálném čase (teoretická cena, převisy, míra alokace, atd.). Všechny tyto údaje jsou aktualizovány průběžně po každé změně.

Kontinuál navazuje v rámci burzovního dne na aukci. K uzavírání obchodů dochází na základě průběžného vkládání objednávek k nákupu a prodeji cenných papírů. Při párování objednávek se uplatňuje princip cenové a následně časové priority, tzn. že pokud je vloženo více objednávek se shodnou cenou, prioritu mají objednávky dříve vložené. Objednávky je možno vkládat do systému s časovou platností delší než jeden burzovní den.

V rámci kontinuálního režimu je možno využít objednávek s minimálním množstvím (je zajištěno, že objednávka bude uspokojena alespoň tímto minimálním množstvím nebo zůstane neuspokojena) nebo s částečně zobrazovaným množstvím (na trhu není vidět celé požadované množství najednou, ale je zobrazováno po částech). Je rovněž možné vložit objednávku bez uvedení ceny.

Blokové obchody

Blokovým obchodem se rozumí obchod, kde alespoň na jedné straně vystupuje člen BCPP, je zaregistrovaný v obchodním systému BCPP, předmětem obchodu je jedna emise cenných papírů a obchod je domluven na ceně za jeden kus nebo celkovém objemu, počtu kusů a datu vypořádání. Cena uzavřeného obchodu není nijak omezena ani vázána na kurz cenného papíru. Blokovaný obchod musí splňovat podmínku minimálního objemu, která je v současnosti stanovena na:

- ◆ 1 Kč pro akcie a podílové listy;
- ◆ 10 000 Kč pro dluhopisy.

Rozlišují se dva typy blokových obchodů. Blokované obchody jsou obchody uzavřené mezi členy BCPP. Blokované obchody s nečleny registrované na burze jsou obchody, kdy jednou stranou obchodu je člen BCPP a druhou stranou obchodu je osoba, která nemá přístup do automatizovaného obchodního systému BCPP, tzn. nečlen.

4.1.1.2 Trh s deriváty

Výrazný zlom v otázce burzovních derivátů nastal koncem roku 2000, kdy prezidium Komise pro cenné papíry (KCP) rozhodlo o přípravě a realizaci jednotlivých kroků vedoucích k vytvoření organizovaného trhu s deriváty v České republice. Při posuzování způsobilosti subjektů účastnit se obchodování s deriváty se vycházelo z několika základních principů:

- ◆ organizátor trhu a vypořádací společnost musí splňovat stanovené požadavky zaměřené zejména na oblast legislativní a oblast monitoringu a reportingu transakcí tak, jak je běžné na vyspělých kapitálových trzích;
- ◆ licence pro obchodování s deriváty bude KCP (ČNB od 1. dubna 2006) udělovat pouze těm obchodníkům, kteří mají dostatečné organizační i technické vybavení a splní požadavky na stanovenou kapitálovou přiměřenost;
- ◆ budou vytvořeny standardní účetní postupy;
- ◆ obchodování bude zahájeno pouze s dostatečně likvidními aktivy.

Za základní odrazový můstek je považován počátek roku 2006, kdy vstoupily v platnost novely důležitých zákonů regulujících tuzemský kapitálový trh. V souvislosti s vytvořením kvalitně a standardně fungujícího derivátového trhu je však nutné učinit ještě řadu dílčích kroků.

Systém pro obchodování s deriváty na BCPP je plně automatizovaný obchodní systém, který pracuje na standardních postupech užívaných na světových trzích. Systém je složen z několika modulů (pro obchodování, vypořádání, dohledu a obchodníka) a jako celek je plně integrován do stávajícího obchodního a vypořádacího prostředí BCPP, což znamená, že veškeré toky dat probíhají v reálném čase.

Systém umožňuje obchodovat jak futures, tak opční kontrakty. Obchodování je založeno na členském principu za účasti tvůrců trhu, kteří budou na trhu zajišťovat dostatečnou likviditu a probíhá na principu anonymního zveřejňování nabídky a poptávky. Všichni účastníci trhu mají navíc k dispozici celou hloubku trhu, která je distribuována prostřednictvím on-line napojených terminálů a terminálů informačních agentur. Do systému lze vkládat standardní objednávky běžné pro tyto typy obchodů. Párování objednávek a následné uzavření obchodu se řídí dvěma kritérii – cenou a časem vložení objednávky.

5. října 2006 zahájila BCPP obchodování s futures kontrakty na burzovní index PX. Tyto finanční instrumenty jsou obchodovány na regulovaném speciálním trhu BCPP. Pro obchodování futures je využito prostředí obchodního segmentu SPAD.

4.1.2 Organizované obchodování v RM-SYSTÉMU

RM-SYSTÉM je regulovaný trh cenných papírů, který zprostředkovává nabídku a poptávku po majetkových a jiných cenných papírech se splatností delší než jeden rok. Některé cenné papíry znamenají a obchodované v RM-SYSTÉMU jsou též obchodované na BCPP.

České akcie a dluhopisy registrované na trzích RM-SYSTÉMU mohou být průběžně obchodovány v aukcích, v neanonymních obchodech mezi dvěma stranami (přímé obchody) a na primárních trzích. RM-SYSTÉM umožňuje též svým účastníkům provádět půjčky a nákupy cenných papírů.

Jakýkoliv účastník trhu má přímý přístup k systému. Komunikace mezi účastníky a RM-SYSTÉMEM probíhá on-line v reálném čase. Stále více obchodů je realizováno prostřednictvím Internetu – služby RM-S WOBCHOD (viz níže).

Cílem poplatkové politiky je zajistit, aby se RM-SYSTÉMU vrátily vynaložené náklady. Typ a výše poplatků jsou stanoveny na základě rozhodnutí ředitele RM-SYSTÉMU. Hlavními poplatky jsou poplatky za používání on-line stanic, za obchodování v aukcích a za poskytování informací.

Jako součást příprav pro integraci do evropských kapitálových trhů jsou od června 1998 propojeny centrální počítače RM-SYSTÉMU a Wiener Börse AG. RM-SYSTÉM je technicky a legislativně připraven poskytovat služby pro obchodování s deriváty na Wiener Börse AG. V dubnu 1999 byla implementována nová metoda knihování příkazů, on-line Internet application. V květnu 2001 byl uveden do provozu systém knihování příkazů prostřednictvím internetové stránky RM-SYSTÉMU – služba známá jako RM-S WOBCHOD, prostřednictvím níž může investor kontrolovat své portfolio kdekoli se připojí k síti Internet.

4.2 Clearing

V České republice neexistuje nezávislé clearingové středisko. Clearingové služby, tzn. služby mezi fázemi obchodování a vypořádání, které jsou prováděny v souvislosti s vypořádáním (a které nejsou prováděny v separátní clearingové jednotce), jsou popsány v následujícím oddíle.

4.3 Vypořádání

Všechny cenné papíry v České republice se vypořádávají prostřednictvím tří nezávislých systémů vypořádání cenných papírů, z nichž jeden slouží pro vypořádání krátkodobých cenných papírů se splatností do jednoho roku a dva pro vypořádání všech ostatních cenných papírů:

- ◆ SKD (viz 4.3.1.1) vypořádává krátkodobé cenné papíry s pevným výnosem se splatností do 1 roku;
- ◆ UNIVYC (viz 4.3.1.2) vypořádává cenné papíry registrované na BCPP a mimoburzovní transakce s cennými papíry a jinými investičními nástroji;
- ◆ RM-SYSTÉM (viz 4.3.1.3) vypořádává veškeré obchody s cennými papíry znamenajícími na trhu RM-SYSTÉMU.

4.3.1 Vypořádací systémy

4.3.1.1 Systém krátkodobých dluhopisů (SKD)

SKD byl vytvořen jako vlastní systém ČNB a je v provozu od května 1995. Pracuje na bázi DVP (dodávka proti placení) a je využíván pro emisi, registraci a vypořádání všech krátkodobých státních pokladničních poukázek a poukázek ČNB, včetně zabezpečení jejich splácení a výplaty výnosů z nich.

Z hlediska fungování SKD se účastníci dělí na agenty, klienty a od 1.7.2005 nově na custodiany. Klienti a custodiani se účastní činností SKD prostřednictvím agentů. V závěru roku 2006 bylo registrováno 22 agentů, 109 klientů, 4 custodiáni a 152 majetkových účtů v SKD.

Klient je právnická nebo fyzická osoba, s níž uzavřela ČNB smlouvu o účtu vlastníka cenných papírů v SKD, na kterém jsou evidovány cenné papíry ve vlastnictví klienta. Klient může mít v SKD veden jeden nebo více účtů vlastníka cenných papírů. Ke každému účtu vlastníka cenných papírů má klient přístup prostřednictvím agenta uvedeného ve smlouvě.

Custodian je právnická osoba, s níž uzavřela ČNB smlouvu o účtu zákazníků v SKD, na kterém jsou evidovány cenné papíry ve vlastnictví jiných osob než custodiana (zákazníků custodiana). Custodian může mít v SKD veden jeden nebo více účtů zákazníků. Ke každému účtu zákazníků má custodian přístup prostřednictvím agenta uvedeného ve smlouvě.

Agent uzavírá s ČNB dohodu o přístupu ke komunikační bráně ČNB, aby měl zajištěné on-line spojení s SKD, a musí uzavřít s ČNB smlouvu o účasti v SKD. Agent musí mít vlastní účet mezibankovního platebního styku vedený v ČNB nebo peněžní účet u banky, která má účet mezibankovního platebního styku. Platby custodianů a klientů agenta jsou v rámci vypořádání zajišťovaného SKD hrazeny z účtu mezibankovního platebního styku agenta se specifikací příslušného peněžního účtu uvedeného ve smlouvě o účasti v SKD. Agent je na základě smlouvy o účasti v SKD oprávněn poskytovat služby jiným účastníkům – custodianům a klientům vztahující se k jejich majetkovým účtům a získávat z SKD informace, které se jich týkají.

Pouze klient může emitovat cenné papíry v SKD. Klient, který hodlá emitovat cenné papíry, musí použít služeb agenta, který má přístup k jeho majetkovému účtu. Klienti podávají

v případě svého zájmu v aukci elektronické objednávky na nákup cenných papírů dané emise (za výnosy, za které se primární prodej v jednotlivých případech bude realizovat). V rámci SKD je poskytována možnost využití různých aukčních algoritmů při pokrývání objednávek investorů v aukci. Po ukončení aukce jsou cenné papíry z pokrytých objednávek investorů v den emise vypořádány na primárním trhu.

V zájmu zabezpečení hladkého a efektivního fungování SKD vydala ČNB pro provoz SKD a účast v něm specifická pravidla, která upravují způsob vedení záznamů o cenných papírech a dalších aktivitách systému.

Cílem poplatkové politiky je zajistit, aby se SKD vrátily vynaložené náklady. Typ a výše poplatků jsou stanoveny bankovní radou ČNB. Hlavními poplatky jsou poplatky za přístup, měsíční účast, otevření a vedení majetkového účtu a za transakce spojené s cennými papíry.

SKD nezabezpečuje přeshraniční vypořádání a nemá žádné mezinárodní vazby.

4.3.1.2 UNIVYC

Stoprocentním vlastníkem vypořádacího systému UNIVYC je BCCP. Činnost UNIVYC se řídí zákonem o podnikání na kapitálovém trhu a interními pravidly a předpisy, které jsou závazné pro jeho účastníky.

UNIVYC vypořádává transakce vyplývající z obchodování se všemi majetkovými cennými papíry a s veškerými tituly podílových fondů a dluhopisů znamenáných na BCPP, stejně jako mimoburzovní transakce s cennými papíry a jinými investičními nástroji. Zhruba 99% znamenáných cenných papírů je v zaknihované formě. Pouze cca 1% cenných papírů je v listinné formě. Toto číslo klesá v důsledku splatnosti dluhopisů vydaných v listinné formě. Nové emise cenných papírů jsou pouze v zaknihované formě.

UNIVYC je založen na účastnickém principu. Tento nově formulovaný princip byl zohledněn v nových Pravidlech vypořádacího systému UNIVYC, účinných od 1.12.2004. Účastníkem může být jakákoli právnická osoba oprávněná obchodovat s cennými papíry podle zákona o podnikání na kapitálovém trhu, která splňuje podmínky stanovené v pravidlech a splatila základní jmění v hodnotě minimálně 10 mil. Kč.

Účastníkem se nemůže stát osoba, na jejíž majetek byl v souladu se zákonem prohlášen konkurs nebo bylo povoleno vyrovnání nebo byl návrh na prohlášení konkursu zamítnut pro nedostatek majetku, a to po dobu pěti let po skončení tohoto řízení. Účastníkem nemůže být ani osoba, která je v úpadku nebo je jiným závažným způsobem ohrožena její majetková stabilita.

Komunikace mezi účastníky a UNIVYC probíhá on-line v reálném čase.

Cílem poplatkové politiky je zajistit, aby se UNIVYC vrátily vynaložené náklady. Typ a výše poplatků jsou stanoveny představenstvem UNIVYC. V posledních letech se poplatky zásadním způsobem nezměnily, většina úprav odrážela změny v poplatcích za přijaté instrukce k vypořádání.

UNIVYC nezabezpečuje přeshraniční vypořádání. Ačkoliv je účastníkem Clearstream Banking Luxembourg (CBL) a má zde otevřen účet, UNIVYC neumožňuje přeshraniční vypořádání zahraničních cenných papírů, které jsou zde deponovány pro jeho účastníky. Tyto

cenné papíry, které jsou znamenány na BCPP, jsou obchodovány členy BCPP a vypořádány v UNIVYC, který je přímo napojen na CBL.

V lednu 2006 se UNIVYC stal členem Evropské asociace centrálních depozitářů cenných papírů (European Central Securities Depositories Association, ECSDA).

4.3.1.3 RM-SYSTÉM

RM-SYSTÉM provádí vypořádání veškerých obchodů s cennými papíry znamenými na trhu RM-SYSTÉMU. Hotovostní vypořádání obchodů zajišťuje Československá obchodní banka (ČSOB) pověřená RM-SYSTÉMEM.

4.3.2 Operační aspekty

4.3.2.1 Způsob vypořádání v systému krátkodobých dluhopisů (SKD)

SKD pracuje na bázi DVP (delivery versus payment, dodávka proti placení). Vypořádání cenných papírů se provádí kontinuálně, každá transakce se vypořádává individuálně. SKD umožňuje vypořádání v den uskutečnění obchodu. Finality je dosaženo v okamžiku převodu cenných papírů na majetkové účty.

Vypořádání úplatných i neúplatných převodů cenných papírů v rámci SKD se provádí pro klienty a custodiany na základě instrukcí jejich agentů. Vypořádání úplatných převodů cenných papírů provádí SKD pro klienty a custodiany v součinnosti se systémem CERTIS podle principu DVP. Zahrnuje převod cenných papírů z majetkového účtu klienta – prodávajícího nebo custodiana, na kterém je evidován cenný papír prodávajícího, na majetkový účet klienta – kupujícího nebo custodiana, na kterém bude evidován cenný papír kupujícího, a úhradu dohodnuté kupní ceny kupujícím prodávajícím.

Vypořádání cenných papírů začíná zablokováním cenných papírů na majetkovém účtu klienta nebo custodiana. Na základě zablokování je automaticky bez časového prodlení vytvořen příkaz systému CERTIS (tzv. příkaz ze třetí strany, viz 3.2.2) k převodu příslušné částky z účtu mezibankovního platebního styku agenta kupujícího, resp. banky agenta kupujícího s uvedením příslušného peněžního účtu agenta na peněžní účet prodávajícího. Spojení mezi SKD a systémem CERTIS je plně automatizováno a příkaz je obvykle realizován během několika málo minut. Po dokončení finančního převodu je proveden převod zablokovaných cenných papírů z majetkového účtu, na kterém byl dosud evidován cenný papír prodávajícího, na majetkový účet, na kterém bude evidován cenný papír kupujícího. Není-li převod prostředků potvrzen (tj. transakce je v "zadržené frontě" systému CERTIS), cenné papíry zůstávají rezervovány na účtu prodávajícího. Pokud není transakce v systému CERTIS vypořádána do konce účetního dne, je odmítnuta, SKD ji stornuje a rezervované cenné papíry jsou uvolněny.

SKD rovněž umožňuje převody na bázi FOP (bez placení), tj. převody cenných papírů bez jakéhokoliv převodu peněz. Tyto převody jsou upraveny specifickými pravidly SKD (viz 4.3.1.1).

ČNB v průběhu roku 2002 zavedla novou technologii s vyšší úrovní zabezpečení. Modernizovaný SKD poskytuje na operativní bázi kolateralizovanou úvěrovou facilitu

v rámci jednoho dne pro banky, které mají účty mezibankovního platebního styku v systému CERTIS, s cílem zajistit jejich dostatečnou likviditu.

4.3.2.2 Způsob vypořádání v UNIVYC

Vypořádání obchodů s cennými papíry se obvykle skládá ze dvou operací, a to z dodávky cenných papírů a převodu peněz. Doba, forma a zajištění vypořádání závisí na typu obchodu. Každá transakce se vypořádává individuálně.

4.3.2.2.1 Vypořádání cenných papírů

Způsob vypořádání závisí na formě cenných papírů. Finální vlastníci zaknihovaných cenných papírů jsou registrováni v SCP (viz 1.3.7). Listinné cenné papíry deponuje UNIVYC v úschově ve smluvním depozitáři. UNIVYC vede evidenci těchto cenných papírů na majetkových účtech vlastníků a provádí převody cenných papírů mezi jednotlivými účty.

4.3.2.2.2 Hotovostní vypořádání

Hotovostní vypořádání je prováděno prostřednictvím CERTIS, kam je UNIVYC napojen, jako přidružený systém (viz 3.2.2). Bankovní účastníci UNIVYC mají v CERTIS vedeny účty mezibankovního platebního styku, jejichž prostřednictvím je prováděno hotovostní vypořádání. Nebankovní účastníci používají účet příslušné banky a jejich vztah je upraven smluvně.

4.3.2.2.3 Vypořádání jednotlivých druhů obchodů

Vypořádání je prováděno v denních dávkách. Ani vypořádání cenných papírů ani peněžní vypořádání nejsou prováděny netto. Finality je dosaženo poté, co CERTIS potvrdí převod peněz odpovídající dodaným cenným papírům.

Vypořádání obchodů s účastí tvůrců trhu (SPAD) je garantováno Garančním fondem pro SPAD. Je realizováno třetí účetní den po uzavření obchodu (T+3), avšak na základě dohody s účastníky je možné obchod vypořádat v rozmezí od T+1 do T+15. V případě, že jedna strana obchodu není schopna dostát svým závazkům (prodávající nedodá cenné papíry nebo kupující nezaplatí), je poskytnuta třídenní lhůta pro následné vypořádání. Pokud ani poté není obchod vypořádán, UNIVYC vypořádání zruší a zprostředkuje náhradní obchod (tzv. "buy-in and sell-out procedures"). V této souvislosti UNIVYC koupí chybějící/prodá nezaplacené cenné papíry na trhu od členů BCPP. Kompenzace (tzn. možný rozdíl mezi původní a novou cenou) je poskytnuta z prostředků Garančního fondu pro SPAD.

Vypořádání automatických obchodů je realizováno třetí účetní den po uzavření obchodu (T+3) a je garantováno. V případě, že jedna strana obchodu není schopna dostát svým závazkům, UNIVYC zprostředkuje intervenční obchod. Kompenzace je poskytnuta z prostředků Garančního fondu pro automatické obchody.

Vypořádání blokových obchodů se provádí v den určený oběma stranami v rozmezí ode dne uzavření obchodu až do patnácti účetních dnů po uzavření obchodu (T+0 až T+15). Vypořádání není garantováno. V případě, že jedna strana není schopna dostát svým závazkům, vypořádání je pozastaveno a může být uskutečněno alternativním způsobem

nejpozději do šesti dnů, po jejichž uplynutí je vypořádání zrušeno. Po této lhůtě účastníci mohou požádat UNIVYC o dodatečné vypořádání.

OTC transakce mohou být vypořádány na bázi DVP (dodávka proti placení) nebo na bázi DFP (dodávka bez placení). Vypořádání je podobné jako u blokových obchodů, není garantováno a provádí se v den určený oběma stranami v rozmezí T+0 až T+99.

4.3.2.2.4 Uspořádání DVP

Vypořádání UNIVYC nesplňuje podmínky reálného DVP z důvodu odděleného depozitáře cenných papírů. UNIVYC ale vždy zajistí buď obě strany vypořádání (vypořádání cenných papírů proti platbě) nebo žádnou z nich.

4.3.2.2.5 Opatření v oblasti kontroly úvěrového a likviditního rizika

Úvěrové riziko je omezeno díky záruce ve formě Garančního fondu burzy. Tento fond je využíván v případě, že některý ze členů nedokáže najít alternativní způsob plnění svých závazků.

Garanční fond burzy se skládá ze dvou fondů, a to z Garančního fondu pro SPAD a z Garančního fondu pro automatické obchody. Finanční prostředky jsou registrovány separátně v těchto fondech a jejich použití je řízeno Pravidly Garančního fondu burzy. UNIVYC řídí administrativu a správu účastnických depozit na základě Pravidel Garančního fondu burzy.

31. května 2006 mimořádné Shromáždění Garančního fondu burzy přijalo změnu Pravidel Garančního fondu burzy, která spočívá v začlenění třetí části – Garančního fondu derivátů. Tento fond bude vytvořen na pokrytí rizik spojených s vypořádáním závazků a pohledávek z futures kontraktů uzavřených na BCPP.

Prostředky Garančního fondu burzy jsou vytvářeny finančními depozity účastníků, jejich výše závisí na objemu a četnosti burzovních jednotlivých členů. Minimální výši depozit pro jednotlivé členy určuje Burzovní komora.

4.3.2.2.6 Poslední vývoj

V souladu se zákonem o podnikání na kapitálovém trhu z roku 2004 přijal UNIVYC nové předpisy. Hlavní změnou, která byla zahrnuta do nových Pravidel vypořádacího systému UNIVYC účinných od 1.12.2004, je přechod z existujícího členského principu na účastnický princip. Pokračovaly též analytické a softwarové práce na zlepšení evidence cenných papírů a vypořádacího systému s cílem plně zabezpečit bázi DVP a vyhovět požadavkům nové legislativy. Byla vylepšena komunikace mezi UNIVYC a jeho účastníky.

V roce 2006 zůstává hlavním projektem příprava na provozování centrálního depozitáře, který bude zahrnovat evidenci a vypořádání cenných papírů. Centrální depozitář by měl přispět k vyšší transparentnosti a konkurenceschopnosti českého kapitálového trhu a podstatně snížit náklady na procedury spojené s evidencí a vypořádáním obchodů s cennými papíry.

Současná činnost UNIVYC se soustřeďuje především na přípravu na provozování centrálního depozitáře a účast v projektech BCPP:

- ◆ zabezpečení převodu existující evidence cenných papírů v SCP do nově připravovaného centrálního depozitáře;
- ◆ dvoustupňová evidence cenných papírů v rámci centrálního depozitáře;
- ◆ zabezpečení vypořádání burzovních obchodů s deriváty, investičními certifikáty a warranty v souvislosti s připravovaným zahájením těchto obchodů na BCPP;
- ◆ další zlepšení fungování vypořádacího systému.

4.3.2.3 Způsob vypořádání v RM-SYSTÉMU

4.3.2.3.1 Vypořádání cenných papírů

Vypořádání cenných papírů se provádí průběžně. Předobchodní validace, která plně eliminuje úvěrové a likviditní riziko, znamená, že před realizací obchodu jsou v případě příkazů k prodeji ověřeny majetkové účty v SCP (viz 1.3.7) a cenné papíry jsou zablokovány na těchto účtech. Po realizaci obchodu se změna vlastnictví cenných papírů registruje na majetkových účtech v SCP a finality je dosaženo během několika vteřin po spárování příkazů.

4.3.2.3.2 Hotovostní vypořádání

Hotovostní vypořádání obchodů zajišťuje ČSOB pověřená RM-SYSTÉMEM. Kupující musí předem složit u této banky dostatečné prostředky k pokrytí obchodu. Před realizací obchodu jsou prostředky na peněžním účtu kupujícího blokovány. Po realizaci obchodu se příslušná částka k úhradě prodaných cenných papírů připíše na účet uvedený prodávajícím.

4.3.2.3.3 Uspořádání DVP

Vypořádání v RM-SYSTÉMU je založeno na bázi DVP a je realizováno v den uzavření obchodu (T+0).

4.3.2.3.4 Opatření v oblasti kontroly úvěrového a likviditního rizika

Úvěrové a likviditní riziko je eliminováno předobchodní validací, tj. v případě příkazů k prodeji zablokováním odpovídajících cenných papírů na majetkových účtech v SCP a v případě příkazů k nákupu zablokováním odpovídajících prostředků na peněžním účtu v určité bance.